

πολιτισμός

Αναδιφώντας το χθες (233)

Γνωριμία με το έργο ενός ανθρώπου του πνεύματος: Κωστής Ηλ. Παπαδάκης

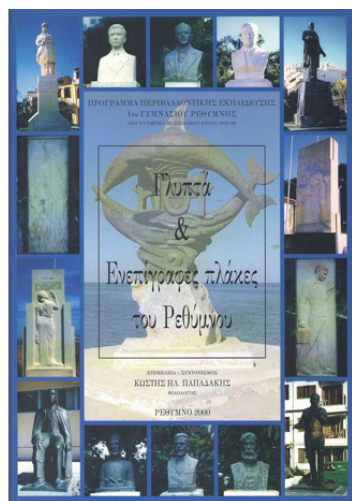
■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

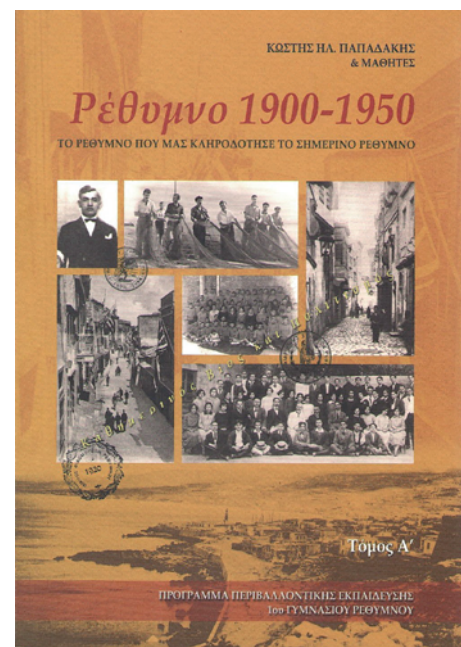
Είμαι σίγουρος ότι οι τακτικοί αναγνώστες της στήλης δε θα ξεχιστούν σήμερα με την αφιέρωσή της σ' έναν αξιόλογο Ρεθεμνιώτη, άνθρωπο της εκπαίδευσης και των γραμμάτων γενικότερα. Παρ' ό,τι ούτε στην πρώτη κατηγορία, των εκπαιδευτικών, αλλά ούτε και στη δεύτερη, των διανοούμενων, συνηθίζεται να ακούγονται καλά λόγια για το έργο συναδέλφων, μερικές φορές μάλιστα κυκλοφορούν και καικιούλες, εδώ και σαράντα χρόνια που ασχολούμαι με τους τρεις αυτούς δεν έχω φεισθεί επαίνων, προφορικών και γραπτών, για ανθρώπους που εκτιμώ το έργο και την προσφορά τους. Και ομολογώ ότι καθόλου και ποτέ δεν το μετάνιωσα. Θυμάμαι πρόχειρα σήμερα την Αργίνη Φραγκούλη, τον Ανδρέα Σταουρούλακη, τον Μανό Ασρινό, τον Γιώργο Εκκεκάκη, τη Μαρία Τσιριμονάκη, τον Μιχάλη Τζεκάκη, τον Μιχάλη Παπαδάκη (Δάνδολο), τον Μανόλη Κούνουπα, τον Γιάννη Σπανδάγο, τον Γιάννη Παπιμιτόγλου, τον Στέργιο Μανουρά, τον Αντώνη Δαφέρμπο, την Ευγενία Σπαντιδάκη, τον Κώστα Μυριάκη, τον Νίκο Τυροκομάκη, τον Γεώργιο Σμπάκο, τον Άγγελο Πασιά, τον Αντώνη Πλυμάκη, τον Μιχάλη Γρηγοράκη και τον Σταμάτη Αποστολάκη. Είναι μάλιστα πιθανόν να υπάρχουν κι άλλοι, που αυτή τη στιγμή δεν μου έρχονται στη μνήμη.

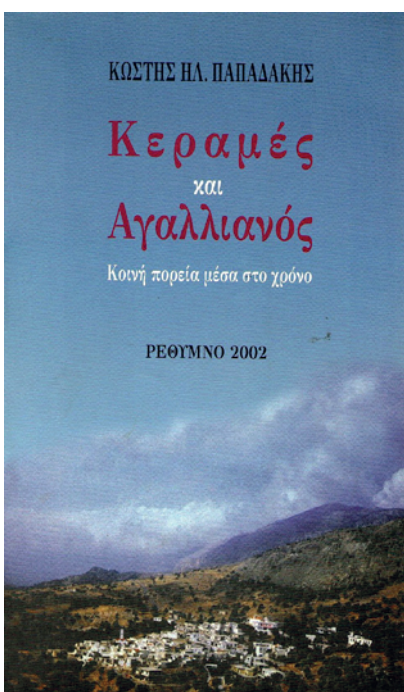
Ένας απ' αυτούς τους αξιόλογους ανθρώπους, συμπολίτες και μη, στον οποίο ήθελα από χρόνια ν' αναφερθώ τιμητικά, είναι ο συνταξιούχος θεολόγος και φιλόλογος καθηγητής Κωστής Ηλία Παπαδάκης. Χρησιμοποίητο το πατρώνυμο προκειμένου ν' αποφύγω την ταύτιση με τον συνονόματο και συνεπίθετο - επίσης αξιόλογο άνθρωπο των γραμμάτων - θεολόγο κι αυτόν καθηγητή Κωστή Μιχαήλ Παπαδάκη. Το πρώτο έργο του πνευματικού ανθρώπου στον οποίο σήμερα αναφερόμαι, το οποίο είχα γνωρίσει και εκτιμήσει, ήταν το μικρό βιβλίο «Ο Λόφος του Τιμίου Σταυρού χθες και σήμερα» το έτος 1994, που είχε συγγράψει με τους μαθητές του στα πλαίσια προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο 1^ο γυμνάσιο, στο οποίο υπηρετούσε. Ήταν ένα έργο-πρότυπο συλλογικής εργασίας, πρωτότυπο, που αναφερόταν στο άμεσο περιβάλλον των μαθητών, τοπιακό και ιστορικό. Ήταν πρότυπο και από την άποψη ότι για την εκτέλεσή του είχαν προσκληθεί να μιλήσουν στα παιδιά ειδικοί στο θέμα του ο καθένας, όπως ο γεωλόγος και σπηλαιολόγος Βασίλης Σιμτζής.

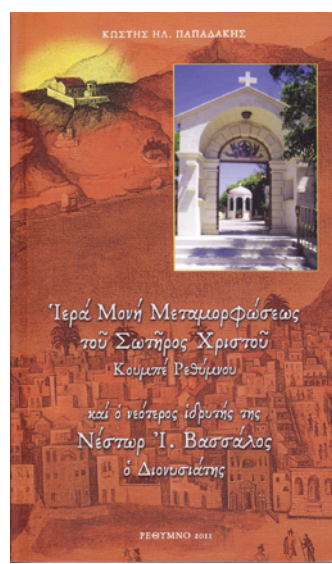
Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι το βιβλίο για τον Λόφο του Τιμίου Σταυρού κατέχει κυρίαρχη θέση στη βιβλιογραφία κάθε μετέπειτα έργου που αναφέρεται στην παραπάνω περιοχή. Ένα άλλο έργο που μας πρόσφερε ο Κωστής Παπαδάκης και επίσης αποτελούσε προϊόν συνσυγγραφής με τους μαθητές του, στα πλαίσια επίσης σχετικού προγράμματος, επιγραφόταν «Γλυπτά και ενεργητικές πλάκες του Ρεθύμνου». Ήταν ένα βιβλίο μεγάλο μεγέθους, 230 σελίδων, που κυκλοφόρησε το έτος 2000. Πέραν της προσφοράς του στην ιστορία του Ρεθύμνου, το έργο αυτό είναι σημαντικό και επειδή, ενώ θα μπορούσε να το έχει συγγράψει μόνος, και καλύτερα κατά πάσα πιθανότητα, προτίμησε να εμπνεύσει τους μαθητές του στην έρευνα και συγγραφή του, συντελώντας με τον τρόπο αυτό στη δημιουργία μιας νέας γενιάς ερευνητών. Πράγμα που αποτελεί ζητούμενο τόσο της εκπαίδευσης γενικότερα όσο και της περιβαλλοντικής ειδικότερα.

Το ίδιο ισχύει και για το επόμενο, μνημειώδες έργο «Ρέθυμνο 1900-1950», που πήρε τη μορφή βιβλίου το έτος 2010. Πέραν του όγκου των ιστορικών πληροφοριών που προσκομίζει, ο οποίος μάλιστα είναι δομημένος με εξαιρετικό τρόπο, ώστε να καταφεύγει κανείς σ' αυτό κάθε τόσο και να το χρησιμοποιεί ως βιβλίο αναφοράς, άλλο μεγάλο πλεονέκτημά του είναι ότι συνοδεύεται από ένα δεύτερο, μικρότερο τόμο, με συνεντεύξεις που οι μαθητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα είχαν πάρει από πνευματικούς ανθρώπους του Ρεθύμνου. Με τον τρόπο αυτό διασώθηκαν σημαντικές ιστορικές συνεισφορές συμπολιτών, όπως της Μαρίας Τσιριμονάκη, του Μανού Ασρινού, του Γιάννη Κοιμεντάκη, του Γιώργου Φρυγανάκη, του Μανόλη Κούνουπα, της Φέφης Βαλαρή κ.ά.

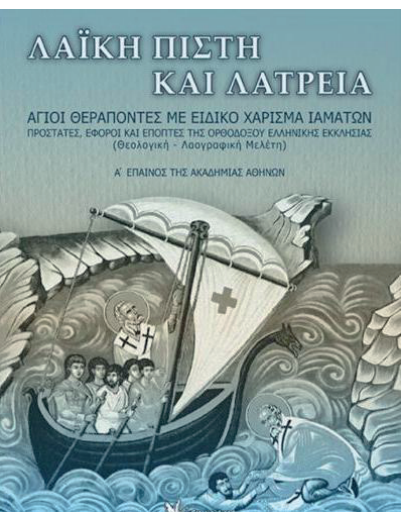
Τόσο σ' αυτό όσο και στο βιβλίο «Κεραμές και Αγαλλιανός. Κοινή πορεία μέσα στο χρόνο» έχω αναφερθεί αναλυτικά σε βιβλιοκριτικές μου. Για το δεύτερο αυτό βιβλίο είχα σημειώσει τότε κάτι που σήμερα το αντιλαμβάνομαι ακόμη καθαρότερα: «Ο συγγραφέας δεν προχώρησε σε κάποια εспеυσμένη έρευνα και άμεση αυτοτελή δημοσίευση. Με την πείρα που είχε προτίμησε την λύση των σταδιακών δημοσιεύσεων, οπότε κάποια από τις πολλές ενότητες που επεξεργάζονταν έφτανε σε σχετική πληρότητα. Έτσι, της έκδοσης του βιβλίου προηγήθηκε η δημοσίευση συνολικά 15 - ούτε λίγο ούτε πολύ- μελετών... Ο Κωστής Παπαδάκης ανέβασε σε δυσθεώρητη ύψη τον πήχη της συγγραφής επιμέρους χωρογραφιών. Με το βιβλίο του μας παρέχει όλα τα μεθοδολογικά εργαλεία για την επίτευξη αντίστοιχων αποτελεσμάτων και για άλλες περιοχές, με τρόπο παιδευτικό, ως εκπαιδευτικός ο ίδιος».

Ενα ακόμα αξιόλογο βιβλίο του επιγράφεται «Γερά Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Κοιμητή Ρεθύμνου» και κυκλοφόρησε το 2011. Το βιβλίο ξεχωρίζει αμέσως με την αισθητική και την εν γένει εμφάνισή του και αναφέρεται στο γνωστό μας και σήμερα μοναστήρι, με καταβολές στο αντίστοιχο της Βενετοκρατίας, το δικίλιο καθολικό του οποίου ήταν αφιερωμένο στον Άγιο Ιωάννη τον Ερημίτη (σήμερα Τιμιο Πρόδρομο) και στη Μεταμόρφωση του Σωτήρα. Είχε προηγηθεί το έτος 1997 η έκδοση «Νικόλαος Γεωργίου Παπαδάκης», ένα βιβλίο-φόρος τιμής σε έναν από τους πνευματικότερους ανθρώπους που γεννήθηκε στο Ρέθυμνο, αφού ο βιογραφούμενος μεταξύ άλλων είχε διατελέσει καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής και πρότανης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου.

Ο ερευνητικός τομέας των τοπωνυμίων απασχολεί τον Κωστή Παπαδάκη εδώ και δεκαετίες. Στην πραγματικότητα είναι ο συστηματικότερος ερευνητής του και πιθανόν ο μόνος σήμερα επαρκής σ' επίπεδο Ρεθύμνου. Σ' αυτό τον βοήθα οπωσδήποτε η φιλολογική του κατάρτιση, στην ετυμολόγηση των τοπωνυμίων, αλλά βεβαίως και η μεθοδικότητά του στη συλλογή τους. Έτσι, στα πλαίσια του Συνεδρίου για την τέως επαρχία Αγίου Βασιλείου, στο οποίο διετέλεσε εμψυχωτής μαζί με τον Θεοδωρή Πελαντάκη, συνέλεξε περισσότερα από 8.000 τοπωνύμια, τα οποία εν πολλοίς ετυμολόγησε, ενώ παρέθεσε και εισαγωγικά στοιχεία (γεωγραφικά, πληθυσμιακά, ιστορικά, αρχαιολογικά, λαογραφικά κ.λπ.) για καθένα από τα 38 χωριά της επαρχίας αυτής. Το ίδιο επεδίωξε στη συνέχεια με τα τοπωνύμια και με την πόλη του Ρεθύμνου και την περιφέρειά της, δημιουργώντας στο Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών μια σπουδαία βάση δεδομένων, η οποία τιμά την πόλη μας και την κάνει ζηλευτή από άλλες, κατά πολύ μεγαλύτερες, που δεν διαθέτουν τέτοια πνευματικά εργαλεία. Η βάση επιγράφεται «Ρέθυμνο Οίκηση 53 αιώνων - Συνοικιών, Τοπωνυμίων και Μνημείων του Ρεθύμνου Επίσκεψις» και είναι ελεύθερα προσβάσιμη μέσω της ιστοσελίδας «Ψηφιακή Κρήτη» (digitalcrete.ims.forth.gr).

Εκτός όμως από φιλόλογος, ο Κωστής Παπαδάκης παραμένει και ενεργός θεολόγος, συνταξιούχος οπωσδήποτε αλλά μόνο τύπος, στην πραγματικότητα περισσότερο κι από ενεργός. Έτσι το 2018 κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «Γρηγόρη» το πολυσέλιδο έργο του (472 σελίδων) «Λαϊκή Πίστη και Λατρεία. Άγιοι Θεράποντες με «ειδικό» χάρισμα ιαμάτων- Προστάτες». Έφροι και Επόπτες άγιοι της Ορθοδόξου Ελληνικής Εκκλησίας», το οποίο απέσπασε Α' Έπαινο της Ακαδημίας Αθηνών. Θεολογικό-παιδαγωγικό άλλωστε χαρακτήρα ήταν και το πρώτο του πόνημα που είχε πάρει τη μορφή βιβλίου, το οποίο επιγραφόταν «Θέματα Αγωγής του Παιδιού κατά τον Ι. Χρυσόστομο», το οποίο σημείωσε δύο εκδόσεις, τα έτη 1993 και 1994.

Ο Κωστής Παπαδάκης δεν συγγράφει μόνο βιβλία αλλά και επιστημονικές εργασίες, που ξεπερνούν τις εκατό μέχρι σήμερα, σε περιοδικά και τόμους συνεδρίων, κρητολογικούς, θεολογικούς, λαογραφικούς και φιλολογικούς, με περισσότερες από τις μισές να έχουν πάρει τη μορφή ανατύπων. Τα περιοδικά στα οποία συμμετέχει με εργασίες του είναι πολλά, με κυριότερα τη Νέα Χριστιανική Κρήτη, τα Κρητολογικά Γράμματα και τις Αναζητήσεις (παλιότερα που εκδίδονταν), την Ελληντία-αργότερα Εν Χανίοις, τα Ονόματα κ.ά. Παίρνει μέρος σ' όλα τα σχετικά συνέδρια και ημερίδες που διεξάγονται στο Ρέθυμνο και σε αρκετά σε επίπεδο Κρήτης. Προσωπικά πρέπει να σημειώσω ότι ουδέποτε μου αρνήθηκε συμμετοχή στα συνέδρια και στις ημερίδες που οργανώσαμε την τελευταία δεκαετία στο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης.

Πέρα και πάνω απ' όλα αυτά ο Κωστής Παπαδάκης είναι οικογενειάρχης, με τέσσερα παιδιά και πολλαπλάσια εγγόνια. Οι αναγνώστες θα μου επιτρέψουν να παραθέσω μια φωτογραφία και να περιγράψω τη γνωριμία μου με την οικογένειά του, όταν στις αρχές της δεκαετίας του 1990 μου έχει φέρει στο τμήμα που διδάσκα στο 2^ο δημοτικό σχολείο την κόρη του Νίκη. Μέσω του παιδιού διαπίστωσα ότι η οικογένειά του ήταν από εκείνες που σταδιακά έτειναν να εκλείπουν. Από εκείνες δηλαδή που αφιέρωναν πολύ και δημιουργικό χρόνο στα παιδιά της, χρόνο ο οποίος περιλάμβανε μεταξύ άλλων διδασκαλία μουσικής και αγγλικών, αλλά και πολλές εκδρομές. Πολιτιστικές εκδρομές τέτοιες και τόσες, που καθιστούσαν την κόρη του εισογήτρια σε πολλά θέματα της γεωγραφίας που διδάσκα, όχι μόνο σε επίπεδο Ελλάδας αλλά και Ευρώπης! Ήταν μια σημαντική επένδυση αυτή στο μέλλον των παιδιών, τα οποία πορεύτηκαν αργότερα το ένα καλύτερα από το άλλο. Παράλληλα ο -έκτοτε φίλος και συνεργάτης- πατέρας της μου έδωσε έμμεσα και άθελά του ένα παιδαγωγικό μάθημα που μου άλλαξε τη στάση απέναντι στο επάγγελμα και στις απαιτήσεις από τους μαθητές μου. Περί αυτού όμως άλλοτε και αλλού.

Ήνο ακόμα φρέσκες αφίξεις

Είχα γράψει τα παραπάνω όταν ο συμπολίτης πνευματικός άνθρωπος μου χάρισε δυο νέες μελέτες του, οι οποίες επιγράφονται «Βασίλειος Εμμ. Μαρκάκης (1872- 1950). Ο αντιστασιακός από Αρκαδίας Μητροπολίτης Κρήτης, ο εμπνευστής και πρωτεργάτης της Γεωργικής Σχολής Μεσαράς, Ρέθυμνο 2020 (1η Βιογραφία του άνδρα) και «Η συμβολή της επαρχίας Αγίου Βασιλείου Ρεθύμνου στην Επανάσταση του Εικοσιένα (περίοδος 1821- 1930). Με ενεργό συμμετοχή Αγιοβασιλειωτών στα κυριότερα πολεμικά γεγονότα της Επανάστασης στην Κρήτη, Ρέθυμνο 2022. Έχουν έκταση 242 σελίδων η πρώτη και 170 σελίδων η δεύτερη. Του εύχομαι λοιπόν και από αυτή τη θέση να είναι πάντα καλά, σωματικά και πνευματικά, και να συνεχίσει να έχει προσφορά όχι μόνο στα γράμματα με πονήματα σαν αυτά στα οποία ακροθιγώς αναφερθήκαμε σήμερα, αλλά και στα εν γένει πνευματικά τεκταινόμενα του τόπου, με τις βιβλιοκρισίες τους, τις παρουσιάσεις μουσικών εκδηλώσεων και άλλα, ων ουκ έστι αριθμός.